

JURIDISCHE HANDVATTEN VOOR JEUGDHULPVERLENERS OVER ALCOHOL EN ANDERE DRUGS.

FAQ 7 - Mag een voorziening medische zorgen verlenen aan jongeren zoals het toedienen van medicatie?

Wettelijke bescherming uitoefening gezondheidszorg

Begeleiders komen regelmatig in aanraking met het toedienen van medische zorgen. Maar wanneer mag een begeleider deze zorgen toedienen? De uitoefening van gezondheidszorgberoepen, zoals die van onder andere een verpleegkundige, arts of zorgkundige, is wettelijk beschermd. In principe is er dan ook een verbod op het toedienen van medische zorgen, zonder daarvoor over het geschikte diploma en de juiste kwalificaties te beschikken.¹ Er zijn straffen bepaald voor mensen die dat toch doen.

In de praktijk zijn er een aantal uitzonderingen op dit verbod. Denk aan het toedienen van EHBO (eerste hulp bij ongevallen), verzorging door mantelzorgers of verantwoordelijkheden van ouders. Bovendien is iedereen verplicht om hulp te verlenen aan iemand die in groot gevaar verkeert.² Het feit dat men niet over de juiste kwalificaties beschikt, doet er op dat moment niet toe. Het is verplicht om gepaste hulp te verlenen³, bijvoorbeeld medische zorgen toedienen, tenzij men voor zichzelf of voor anderen ernstig gevaar zou creëren.

Eerste uitzondering: bekwame helper

Sinds 2023 is daar nog een uitzondering bijgekomen, dankzij de nieuwe regelgeving omtrent de bekwame helper.⁴ Een bekwame helper is iemand die zelf geen verpleegkundige, zorgkundige of arts is, maar die in het kader van zijn beroep of een vrijwillige activiteit, één of meer welomschreven verpleegkundige handelingen mag verrichten. In de praktijk kan dit bijvoorbeeld een begeleider in een jeugdhulpvoorziening zijn.⁵

De bekwame helper krijgt geen carte blanche om zomaar alle verpleegkundige handelingen uit te voeren. De bekwame helper zal alleen handelingen mogen stellen die specifiek aan hem gedelegeerd zijn door een arts of verpleegkundige, meestal opgenomen in een zorgplan en telkens voor één patiënt.⁶ Welke handelingen gedelegeerd kunnen worden en onder welke voorwaarden, is vastgelegd in een positieve lijst bij koninklijk besluit.⁷ Voor sommige handelingen is een opleiding nodig, voor andere is een instructie voldoende. Sommige handelingen kunnen onder geen enkele omstandigheid gedelegeerd worden. Tot slot zijn er nog handelingen die, ook al staan ze niet in de lijst, in uitzonderlijke omstandigheden toch tijdelijk gedelegeerd kunnen worden aan een bekwame helper. Het gaat over situaties waarin de arts of de verpleegkundige niet aanwezig kan zijn om de handeling uit te voeren (bijvoorbeeld tijdens een meerdaagse uitstap).

¹ [De wet betreffende de uitoefening van de gezondheidszorgberoepen, gecoördineerd op 10 mei 2015](#) (WUG). Deze wet bepaalt onder meer wat medische of verpleegkundige zorgen zijn en wie professionelen zijn die medische zorgen mogen toedienen.

² Schuldig verzuim is strafbaar op grond van art. 422bis Strafwetboek.

³ Denk aan het toedienen van noodmedicatie (vb. via epipen) in geval van allergische reactie op een wespensteek.

⁴ Voor een overzicht van alle regelgeving: www.bekwamehelper.be.

⁵ Let op, de figuur bekwame helper mag niet toegepast worden binnen ziekenhuizen, woonzorgcentra of rust- en verzorgingstehuizen.

⁶ Het is niet omdat een handeling volgens de wetgeving gedelegeerd mag worden aan een bekwame helper dat dit ook moet. Dit is telkens een afweging die zorgvuldig gemaakt moet worden door een arts of verpleegkundige.

⁷ De volledige lijst is terug te vinden op de website www.bekwamehelper.be.

Alles gebeurt vrijwillig. Zo moet de zorgontvanger of diens wettelijke vertegenwoordiger (bijvoorbeeld de ouders bij minderjarige kinderen) schriftelijke toestemming geven. Ook de bekwame helper voert zijn taak vrijwillig uit. Niemand kan verplicht worden om zich te (blijven) engageren als bekwame helper en/of om bepaalde verpleegkundige taken uit te voeren. Ook een leidinggevende, zoals de directeur van een voorziening, kan dat niet opleggen aan zijn werknemers.⁸ Goede afspraken tussen werkgever en werknemer zijn dus noodzakelijk, ook in het belang van de zorgontvanger. Wie optreedt als bekwame helper is immers verantwoordelijk voor de goede uitvoering van de zorgen. Daarbij gelden de regels van de burgerlijke en arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid (zie FAQ 5 over aansprakelijkheid).

Tweede uitzondering: activiteiten van dagelijks leven

Er zijn ook een aantal handelingen die iedereen mag uitvoeren, dus niet alleen professionals of bekwame helpers. Het gaat over 'Activiteiten van het Dagelijks Leven' (ADL).⁹ Het uitvoeren van deze taken is relatief eenvoudig en levert geen bijzonder gevaar op. Daarom is het niet nodig dat ze gebeuren door een professionele zorgverlener of door een bekwame helper die een specifieke instructie of opleiding heeft gevolgd.

Het gaat onder meer over handelingen op vlak van hygiëne, zoals bijvoorbeeld stomazorg (zonder bijhorende diagnose), personen zonder slikstoornissen helpen bij het eten of drinken en het toedienen van medicatie (uitgezonderd opioïden) volgens de instructies in bijsluiter of van apotheker, arts of verpleegkundige.¹⁰ Ook het meten van een aantal lichaamswaarden zoals temperatuur, hartslag, bloeddruk, zuurstofsaturatie of bloedsuiker via vingerprik.

Uiteraard geldt ook hier dat de persoon met zorgvraag (of de wettelijke vertegenwoordiger), zijn toestemming moet geven en dat de persoon die de handelingen uitvoert, verplicht is om voorzichtig en zorgvuldig te handelen.

Nooit onder dwang

Zowel het systeem van ADL als het systeem van de bekwame helper biedt heel wat mogelijkheden voor een begeleider om medische zorgen te verlenen, zoals het toedienen van medicatie. Het gaat dan vooral over handelingen die de patiënt als gevolg van zijn jonge leeftijd of fysieke of psychologische beperking, niet (meer) zelf kan uitvoeren (bijvoorbeeld zetpil inbrengen bij peuter). Uiteraard kan een hulpverlener een jongere ook bijstaan wanneer die zelf medicatie inneemt (bijvoorbeeld glas water aanreiken, eraan doen denken).

Beide systemen zijn gebaseerd op vrijwilligheid. Dit wil zeggen dat de toestemming van de bekwame patiënt nodig is, of van de wettelijke vertegenwoordigers bij een onbekwame patiënt.¹¹ Een begeleider kan nooit medicatie onder dwang toedienen. Het zal altijd de arts zijn die beoordeelt of medicatie onder dwang mogelijk en noodzakelijk is.

⁸ Wie weigert of wil stopzetten, mag daar geen nadelige gevolgen van ondervinden op het vlak van loon-, arbeids- en tewerkstellingsvoorwaarden.

⁹ Voor een volledig overzicht zie: [Activiteiten van het Dagelijks Leven \(ADL\) | FOD Volksgezondheid](#)

¹⁰ Een medicus kan nog altijd beslissen dat bepaalde handelingen, gezien de situatie en context, toch niet als ADL beschouwd worden. Maar dan kan de handeling mogelijk alsnog, mits delegatie, door een bekwame helper uitgevoerd worden.

¹¹ Voor meer info over de invulling van bekwaamheid: [e-learning bekwaamheid](#) en [themapagina rechtspositie jeugdhulp](#).

Wanneer een jongere terugkomt van de dokter met een voorschrift voor medicatie is het de bedoeling dat de jongere die medicatie ook krijgt. Als een jongere weigert om de medicatie in te nemen, is het best om deze weigering eerst met de jongere zelf te bespreken. Waarom weigert die? Is het een tendens doorheen de hele begeleiding dat de jongere niet meewerkt? In hoeverre kunnen de ouders hier een rol spelen en mogen ze hiervan op de hoogte gesteld worden?

Bovendien, wanneer de minderjarige in de ogen van de betrokken beroepsbeoefenaar bekwaam is, kan deze zijn patiëntenrechten met inbegrip van het toestemmen met, of weigeren van medische zorgen, zelfstandig uitoefenen. Dit betekent dat een bekwame minderjarige medische zorgen, ook wanneer die levensnoodzakelijk zijn, kan weigeren. Wegens het grondrecht op fysieke integriteit kan men dan zonder tussenkomst van de rechter ook geen dwang uitoefenen op die minderjarige. De betrokken beroepsbeoefenaars in de gezondheidszorg (en begeleiders) zullen in deze situaties bovendien ook hun beroepsgeheim moeten bewaren tegenover de ouders van de bekwame minderjarige.

Bewaren medicatie

Het is niet toegelaten om een 'huisapothek' te organiseren door een aantal geneesmiddelen beschikbaar te stellen. Dit is voorbehouden aan apothekers.¹² Enkel het bewaren op naam van voorgeschreven of bestemde medicatie is toegelaten. De jongere die geleerd heeft zelf medicatie toe te passen, kan deze ook zelf bewaren. Dit hangt af van de inschatting van de medicus, er bestaat geen regelgeving over vanaf welke leeftijd jongeren zelf medicatie mogen bijhouden.

Extra informatie

1. Jeugdrecht.be artikels:
 - [Verpleegster in de buurt? Medische zorgen toedienen aan minderjarigen door hulpverleners](#)
 - [Kan en vooral, mag ik u helpen? Verpleegkundige handelingen en de bekwame helper](#)
 - [Onbekwaamheid minderjarige patiënten](#)
2. [Tzitemzo: mag ik zelf beslissen of ik medicijnen neem](#)
3. www.bekwamehelper.be
4. [Wetgeving 'Bekwame helper' en 'Activiteiten van het dagelijks leven'](#)
5. [Omgaan met vrijheidsbeperkende maatregelen](#)

¹² Zie artikel 5/1,1° en artikel 6 Wet Uitoefening Gezondheidszorgberoepen over de 'terhandstelling' van geneesmiddelen, die voorbehouden is aan apothekers met een beperkt aantal uitzonderingen.

Colofon

Auteurs: Min Berghmans en Elodie Decorte, juridisch medewerkers
SAM steunpunt Mens en Samenleving

Lay-out: VAD

Foto: Pexels

V.u.: H. Peuskens, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© 2025

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Ondernemingsnummer: 0424.327.587 | RPR Brussel

